

третейської юрисдикції з метою охорони прав і свобод учасників цих правовідносин та забезпечення режиму законності. З урахуванням вищевикладеного, вважаємо за потрібне доповнити Господарський процесуальний кодекс приписами, згідно з якими провадження у справах про оскарження рішень третейських судів та у справах про їх примусове виконання має здійснюватись за правилами позовного провадження, з урахуванням особливостей, встановлених розділом XIV-1 даного кодексу.

Список використаних джерел

1. Конституція України : від 28.06.1996 р., № 254к/96-ВР // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Закон України «Про третейські суди» : від 11.05.2004 р., № 1701-ІV // ВВР України. – 2004. – № 35. – Ст. 412.
3. Курочкин С. А. Государственные суды в третейском разбирательстве и международном коммерческом арбитраже / С. А. Курочкин. М. Волтере Клувер, 2008. – 296 с.
4. Притика Ю. Д. Закон України «Про третейські суди» : науково-практичний коментар / Ю. Д. Притика. К.: Ін Юре, 2005. – 200 с.

Ключові слова: третейські суди, судовий контроль, компетенція господарського суду, третейська угода, альтернативне судочинство.

Науковий керівник: ас. Шинкар М. Л.

Курінний Олександр Олегович

студент 4-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

МЕДІАЦІЯ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

На теперішньому етапі розвитку людства існують різні підходи до вирішення спорів, які умовно можна розділити на дві категорії: 1) традиційні (вирішення спорів з позиції права шляхом застосування приписів законодавства та норм в спеціально створених судах) та нетрадиційні, які також іменуються альтернативними – такі способи розв'язання конфліктів, за яких спори вирішуються з позиції інтересів шляхом пошуків компромісних рішень та досягнення згоди між конфліктуючими сторонами завдяки зусиллям третьої, незалежної сторони). Враховуючи розроблені теоретичні надбання та практику, що склалася на сьогоднішній день, українські науковці виокремлюють три

основні альтернативні способи вирішення спорів по відношенню до офіційного правосуддя: медіація (посередництво), переговори, третейський суд.

Термін «медіація» прийшов до нас з латинської мови (*mediatio*) та означає «посередництво». У міжнародному праві медіація означає посередництво третьої, незаінтересованої держави в міжнародному спорі суб'єктів міжнародного права; у приватному праві це один з альтернативних (позасудових) методів вирішення конфліктів, згідно з яким незаінтересований посередник (медіатор) допомагає сторонам досягнути шляхом переговорів добровільної та взаємовигідної угоди [1, с. 610]. На думку Г.В. Єрьоменко, медіація – це процес переговорів, у якому для вирішення конфлікту залучається медіатор (посередник), який організовує переговори між сторонами, вислуховує їх аргументацію щодо суті спору та активно допомагає сторонам оцінити можливість прийняття самостійного та компромісного рішення для задоволення інтересів усіх учасників переговорів [2, с. 67]. Аналізуючи подане визначення, варто зазначити, що мета участі медіатора в спорі – задоволення інтересів не всіх учасників, а лише сторін спору, оскільки сам медіатор є незаінтересованим учасником переговорів. Як зазначає С.Ф. Задорожня, медіацією є метод вирішення спорів за допомогою незалежної третьої особи або установи, що використовується сторонами [3, с. 35]. У Законі України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18.03.2004 № 1629-IV медіація визначається як переговори за участю нейтрального посередника (медіатора), добровільний і конфіденційний процес, у якому нейтральна третя сторона (медіатор) допомагає конфліктуючим сторонам досягти взаємоприйнятної угоди; як метод, за яким сторони управляють та володіють як самим процесом, так і його результатом – угодою, тобто нічого не вирішується без згоди сторін.

Легальне визначення медіації наведено в Директиві Європейського парламенту та Ради «Про деякі аспекти медіації в цивільних та господарських правовідносинах» від 21.05.2008 № 2008/52/ЄС, де медіація визначається як структурований процес, незалежно від його назви чи посилання на нього, за допомогою якого дві або більше сторони спору намагаються самостійно, на добровільній основі досягти згоди для вирішення спору за підтримки медіатора.

У зв'язку з такою багатоманітністю визначень поняття «медіація» можна стверджувати, що медіація – це вид альтернативного врегулювання спорів, метод вирішення спорів із залученням посередника (медіатора), який допомагає сторонам конфлікту налагодити процес комунікації та проаналізувати конфліктну ситуації таким чином, щоб вони самі змоги обрати той варіант рішення, який задовольнив би інтереси й потреби всіх учасників конфлікту.

Процедура медіації є чітко структурованою та поділяється загалом на чотири стадії: 1) попередня (вступна) стадія – на ній встановлюється перший контакт медіатора зі сторонами: він пояснює правила медіації, свою роль у цьому процесі, вивчає позиції учасників конфлікту); 2) відкриваюча стадія – кожна із сторін має можливість викласти свої бачення суті спору, а медіатор шляхом постановки питань та узагальнення сприяє з'ясуванню причин конфлікту; 3) середня (проміжна) стадія (розробка варіантів рішень) – передбачає спільний пошук шляхів вирішення спору, це стадія, під час якої сторони висловлюють будь-які пропозиції щодо шляхів розв'язання спірної ситуації, що склалася; 4) заключна (вирішення спору між сторонами по суті, укладення угоди, підведення підсумків): угода готується виключно сторонами, містить взаємні поступки та після її остаточного формулювання перевіряється на допустимість й можливість виконання та справедливості, підписується сторонами. При цьому сторони оцінюють, чи співпадає отриманий результат з їх уявою про цінність і справедливість, оскільки це важливо для визначення їхньої здатності виконати спільно досягнуте, сформульоване, оформлене та підписане рішення. Добровільність виконання підписаної під час медіації угоди – це гарантія її безумовного виконання сторонами. Варто зазначити, що медіація є найбільш ефективною формою та одним із визнаних у світовій практиці способів позасудового вирішення цивільних спорів. Медіація сприяє запровадженню правових та моральних засад до сфери підприємницької діяльності. Світовий досвід свідчить про те, що медіація дає змогу вирішувати успішно різноманітні конфлікти, що виникають в усіх сферах суспільного життя. Це цивілізований процес вирішення проблем між сторонами, управління яким покладається на самі конфліктуючі сторони, кінцевим результатом якого є досягнення згоди та встановлення взаємовигідного положення для обох сторін. Процес медіації, на відміну від судового, не потребує підготовки і надання значної кількості документів, дотримання процесуальних норм, порушення яких у суді може закінчитися програшем справи. Медіації властивий неформальний та гнучкий характер. Порівняно із судовим процесом, який може продовжуватись декілька років, медіація заощаджує час. Цей альтернативний спосіб вирішення спорів зменшує навантаженість судів і дає їм можливість сконцентруватися на більш складних справах, підвищує репутацію судової гілки влади. Загалом, основними перевагами інституту примирення перед судовим розглядом варто виділити: 1) у процесі медіації сторони відіграють активну роль; 2) конфіденційність процесу; 3) обмеження часових меж; 4) економія коштів; 5) після проведення процесу медіації, якщо сторони так і не дійшли згоди в процесі медіації, вони повертаються до судового розгляду справи.

Варто зазначити, що про доцільність запровадження процедури медіації (примирення) в господарському процесі свідчать Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи «Про медіацію в цивільних справах» та «Про сімейну медіацію», Зелена книга про альтернативне врегулювання спорів у цивільному та комерційному праві Комісії Європейських Співтовариств, Типовий закон ЮНСІТРАЛ «Про міжнародну комерційну примирювальну процедуру з настановами щодо її впровадження й застосування», Указ Президента України «Про концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів» тощо.

Більш того, Конвенцією про захист прав людини та основних свобод від 04.11.1950 року передбачено прийняття справ до судового розгляду тільки після невдалої спроби вирішити спір альтернативними способами. Пріоритетність посередництва у розв'язанні всіх спірних питань проголошена і в Угоді про партнерство та співробітництво членів ЄС. ООН прийняла Модельний закон щодо міжнародних комерційних процедур примирення, а Кодекс поведінки для медіаторів, який було розроблено з метою одержання більшої довіри до медіації, 2004 року підтримала Європейська комісія. Визнання європейським співтовариством ефективності медіації відображається також в положеннях прийнятої 21.05.2008 року Директиви Європарламенту «Про деякі аспекти медіації в цивільних та господарських спорах», що містить зобов'язання держав-членів ЄС щодо впровадження законів та інших нормативних актів, які необхідні для належного виконання положень даної Директиви.

Таким чином, можна рішуче стверджувати, що світова практика застосування медіації для вирішення приватно-правових спорів набирає обертів та стає дедалі популярнішою. В країнах з розвинутою ринковою економікою медіація в останні 10 років набула значного поширення і є однією з рушійних сил прогресу суспільства, члени якого прагнуть залагоджувати спори, що виникають між ними, самостійно, без втручання державних органів. Враховуючи всі позитивні аспекти медіації вона розглядається як найбільш прогресивна форма неформального врегулювання приватно-правових спорів. Особливу увагу звертають на себе США, де при вирішенні спорів за цивільними позовами в деяких штатах обов'язково використовують послуги арбітра або медіатора. Активно користуються послугами медіаторів при вирішенні цивільних спорів у Швейцарії, Канаді, країнах Бенілюкс. Більш того, в США, Сполученому Королівстві, Австрії, Бельгії, Польщі, Норвегії, Фінляндії правові норми щодо позасудового вирішення спорів закріплені на законодавчому рівні. Серед країн колишнього СРСР лідируючі позиції займає Росія. Так, 27.07.2010 року Російська Федерація прийняла Федеральний закон «Про альтернативну процедуру врегулювання спорів за участю

посередника (процедуру медіації)», яким чітко встановлюються правові умови для вирішення конфліктних ситуацій за допомогою медіації. Дія даного закону розповсюджується на спори, що виникають з цивільних правовідносин, в тому числі у зв'язку зі здійсненням підприємницької та іншої економічної діяльності, а також на спори, що виникають з трудових та сімейних відносин.

В Україні медіація як альтернативний засіб вирішення спорів робить лише перші кроки, визнаючи галузь застосування, виробляючи свої стандарти, шукаючи засоби впровадження в суспільне життя. 17.12.2015 року Верховною Радою України було прийнято проект ЗУ «Про медіацію» № 3665. Ним пропонується запровадити інститут медіації в Україні та визначити правові основи надання послуг медіації на професійних засадах, поширити практику мирного вирішення спорів позасудовими методами та забезпечити збалансовані відносини між інститутом медіації й судовою системою, а також принципи та порядок проведення медіації, статус медіатора, особливості проведення процедури медіації під час судового чи третейського розгляду, механізми контролю за якістю надання послуг медіації та засади державної політики у сфері медіації. Отже, медіація – це альтернативний спосіб вирішення спорів, зокрема господарських. Запровадження цього інституту матиме величезне значення для відновлення охоронюваних законом прав та інтересів суб'єктів господарювання. Саме тому вбачається необхідним забезпечити законодавче оформлення її застосування, а також розробити спеціальні програми розвитку медіації за підтримки держави та її інституцій.

Список використаних джерел

1. Максимова С.В. Медіація / С.В. Максимова // Юридична енциклопедія: в 6 т. / за ред. Ю.С. Шемшученка та ін. – К.: Українська енциклопедія, – 819 с.
2. Єрмоєнко Г.В. Медіація – альтернативний спосіб розв'язання конфліктів / Г.В. Єрмоєнко // Маркетинг в Україні. – 2009. – № 5. – 398 с.
3. Боброва О.М. Відновне правосуддя. Особливості впровадження процедури медіації: європейський досвід / О.М. Боброва, А.О. Горова, В.В. Землянська, Н.М. Прокопенко. – К.: Наш час; 2006. – 459 с.

Ключові слова: медіація, інститут примирення, альтернативне вирішення спорів, добровільність, медіаційна угода.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Будурова Г. М.